№ 12 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 17

1908

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 17 № 12

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ, ցանկանալով պատիւ տալ հանգուցեալ դերասան

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԲԵԼԵԱՆԻ

բեմական գործունէութեան 25-ամեակը, որոշել է ներկայ յունվարի 22-ին Բագւի եղբ. Նիկիտինների ցիրկ-թատրոնում կազմել յոբելեանական ներկայացում ու հանդէս:

Մասնաժողովը անգիտանալով այդ մասին, խնդրում է այն անձանց ու հիմնարկութիւններին, որոնք այս կամ այն պատճառով չեն կարողացել մասնակցել յոբելեանական տօնին Թիֆլիսում 17 դեկտեմբերի 1907 թ. և կը ցանկանան մասնակցել Բագւում կազմվելիք տօնախմբութեան, յայտնել թէ իրանց ցանկութեան մասին և թէ իրանց մասնակցութեան ձևի մասին:

Խնդրում ենք հեռագիրներ, նամակներ, նուէրներ և այլն ուղարկել Բագու Ֆր. Մարգանեանին: 1—1

Տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների պատրաստի հագուստեղէնի մագազին

„ԷԿՍԵԼԱՆՍ"

Գոլովինսկի պրոսպեկտ, տ. Մանթաշեվի, Թիֆլ. ժողովարանի ներքևում.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՎՈՒՄ Է

ի գիտութիւն պ. պ. գնողների, որ «ԷԿՍԵԼԱՆՍ» ընկ. գլխաւոր վարչութեան կարգադրութեան համաձայն, ներկայ յունվարի 16-ից նշանակված է

ՄԵԾ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Բոլոր ապրանքների համար գները նշանակված են կ ո ն կ ո ւ ր ե ն ց ի ա յ ի ց դ ո ւ ր ս՝ ամեն մի ապրանքադրոշմի (ЯРЛЫКЪ) հակառակ երեսի վրա՝ կապոյտ մատիտով: Գների էժանութիւնը պ. պ. գնողները կարող են ստուգել անձամբ:

ԳՆԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ՍԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ԵՂԲ. Խ. ԵՒ Մ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Յայտարարում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ ՍՏԱՑԵԼ Է

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ, ԲԱՂԴԱԴԻ սպիտակ տեսակի

ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄԵՐ

յայտնի ֆիրմաների, այն է՝

Պապիսի, Առաքելեանի, Լասկառիդիի, Թարաճչեանի, Լաֆաճեանի, Շիշմանեանի

եւ ուրիշների:

Վաճառքը գոյութիւն ունեցող գներով: Դիմել՝ Тифлисъ, Торг. Домъ „Бр. Х. и М. Меликъ-Марутянцъ", Сіонская улица.

ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ

ԱՒԱՐՏՄԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Въ „Единственной торговлѣ по американски"

ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ՄՇՏԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿԱԾ

Գներից 10—30%

զեղչ

ԱՄԵՐԻԿԱ

մեկնելու պատճառով ծախում եմ իմ գեղեցիկ կերպով սարքած գալանտերէյնի և թղթի մեծ խանութը, որ առևտուր է անում օրական ոչ պակաս, քան

200 րուբլու:

Միակ առևտուր ամերիկական ձևով.
Միակ շահս վաճառականների համար.
Միակ առևտուր Թիֆլիսում.
Միակ՝ Միքայէլեան փողոցում, № 96.
(15, 17, 19 և 20) առ. 5—3

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Ր Ա Ն

Կիրակի, յունվարի 20-ին

Յօգուտ

ԽԱՐՓՈՒԽԻ Ս. ՍԱՐԳՍԻ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

Մասնակցութեամբ դերասանուհի տիկ. Դուրեան-Արմէնեանի, օր. Բերեժանեանի, դերասաններ պ. պ. Ա. Արմէնեանի, Գ. Իփէկեանի և սիրողների

Կը ներկայացվի

I

ՀԻԻՐԸ

Դրամա 2 գործ., հեղ. Էդ. Բրանդէսի, թարգմ. Թառայեանի

II

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԽՕՍԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿԸ

Կոմ. 1 գործ., հեղ. Բօրների, թարգմ. Ա. Արմէնեանի

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ ԱԼԼԷԳՐԻ

Ընդմիջումներին կը նուագէ երաժշտական խումբը:

Տեղերի գները 3 ր. 20 կ.—75 կ.

Կանգնած՝ 50 կոպէկ

Սկիզբը ճիշտ ժամը 8-ին երեկոյեան

Տոմսակները կարելի է ստանալ ժողովարանի շվէյցարից:

առ. (հ. շ. կ.) 3—1

Եղբ. Յակոբջանեաններ և Սարգսեան

Առեւտրական տունը

Նիւթական մեծ վնաս կրելով արհեստանոցներ պահելուց՝

վերջնականապես վճռեց փակել

յիշեալ արհեստանոցները այս տարվայ յունվարի 15-ից: Մեր արհեստանոցների բանւորները և վարպետները ստացան ռոճիկները մինչև յունվարի 15-ը (արհեստանոցները փակելու օրը): Այժմ արդէն մենք հրաւիրում ենք հէնց նոյն բանւորներին և վարպետներին՝ գալ և ստանալ ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹՎԱՅ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, որից յետոյ ֆիրման բանւորների հետ գործը միանգամայն ՎԵՐՋԱՑԱԾ կը համարէ:

«Առևտրական տուն՝ Եղբ. Յակոբջանեաններ և Սարգսեան»:

առ. 1—1

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան կողմից.

Հոգեկան հիւանդների Թիֆլիսի քաղաքային ապաստարանը առ 1-ն սեպտեմբերի որոնում է իրար կից 2 կամ 3 շինութիւն (ոչ պակաս 28 սեն.), առջևում 2 պարտէզներով: Դիմել առաջարկութիւններով ապաստարանի կառավարիչ բժիշկ Միխայիլ Գեղեվանովին, ցերեկվայ ժամը 11—12, ամեն օր, Коргановская, 20.

առ. 1—1

Ծննդաբերութեան

ԱՊԱՍՏԱՐԱՆ

մանկաբարձուհի Ր. Զ. ԿՐԻՆՍԿՈՒ

(Նիկոլաեվսկի փ. տուն № 47. հեռ. 646.)

Ծննդկանների ընդունելութիւնը օրվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ: Հոգատար խնամք և մշտական բժշկական օգնութիւն: Կան առանձնասենեակներ: Պայմանները՝ ընդհանուր բաժանմունքում օրական 2 ր., ծննդաբերութիւնը 6 ր.: Առանձին սենեակի և կանացի հիւանդութիւնների համար ըստ համաձայնութեան: Ընդունվում են կին հիւանդներ և ստնտուներ ի քննութիւն: Ամենայն օր ցերեկվայ ժամը $12^1/_2$—$1^1/_2$:

(հ. կ.) առ. 10—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԴՈՒՄԱՅԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Մի կարևոր խնդիր լուծեց Թիֆլիսի քաղաքային դուման իր վերջին նիստում՝ յունվարի 14-ին:

Նա ձայների մեծամասնութեամբ որոշեց Թիֆլիսի արհեստանոցների բանւորների համար սահմանել ութժամեայ աշխատանք:

Ողջունում ենք այդ որոշումը և ցանկանում ենք, որ նա պատուաստվի իրականութեան մէջ հաստատուն կերպով:

Ութժամեայ աշխատանքի սկզբունքը վաղուց դրված է իբրև աշխատաւոր մասսայի տենչանքներից մէկը Եւրոպայում, Ամերիկայում և Աւստրալիայում և տեղ-տեղ նա իրագործվել է արդէն:

Ամենից աւելի ժողովրդականութիւն է ստացել ութժամեայ աշխատանքի սկզբունքը Աւստրալիայում, որտեղ բազմաթիւ արդիւնաբերական ճիւղերի մէջ նա ընդունվել է իբրև պարտադիր կարգ ու կանոն: Այնուհետև Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում արված են աջող փորձեր: Եւրոպայում համեմատաբար սակաւաթիւ են ութժամեայ աշխատանքի հաստատման դէպքերը, բայց շատ տեղ արդէն մոցրած է ինըժամեայ աշխատանքը և յամառ կերպով առաջ է մղվում ձգտումը՝ իջեցնելու նրան ութ ժամի:

Աշխատանքի ժամանակամիջոցի տևողութիւնը կախված չէ մարդկանց քմահաճոյքից և նա, անշուշտ, կապ ունի այն հանգամանքների և պայմանների հետ, որոնց մէջ առաջ է գնում և զարգանում է արդիւնագործութիւնը: Եւ անկասկած, ութժամեայ աշխատանքի յանկարծակի օրինականացումը առաջ կը բերէ որոշ դժուարութիւններ արդիւնագործների համար, բայց հասարակական-տնտեսական բարեփոխութիւնների ժամանակ մարդիկ պէտք է պատրաստ լինեն որոշ զոհողութիւններ տանելու, որպէսզի խաղաղ ճանապարհով ձեռք բերվի այն, ինչ որ ճանաչված է արդարացի առաջադէմ կուլտուրական երկիրների փորձառութեան և հասարակական ու բժշկական գիտութիւնների կողմից:

Կուլտուրական երկիրների փորձը ցոյց է տալիս, որ բանւորի աշխատանքի ժամերի կրճատումը յաճախ ոչ մի վնաս չէ հասցնում արդիւնագործութեանը, որովհետև բանւորը կարճատև միջոցում աւելի աշխոյժով և եռանդով է գործում, քան երբ նա պէտք է երկարատև և յոգնեցուցիչ աշխատանքի վրա լինի:

Թիֆլիսի աշխատաւորութիւնը, ստանալով ութժամեայ աշխատանքի արտօնութիւն, պէտք է ապացուցանէ նախ, որ նա արդիւնագործութեան համար կը լինի լաւ գործող, իսկ երկրորդ, որ նա ընդունակ է այդ ութ ժամից դուրս մնացած այն ժամանակը, որ չէ տրված հանգստութեան, գործադրել բեղմնաւոր կերպով՝ իր մտաւոր ու բարոյական կարիքները լցուցանելու նպատակով:

Ա. Ք.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգից «Кавказъ» թերթի թղթակիցը հեռագրում է.

Այսօր, յունվարի 14-ին, Պետերբուրգ հասաւ Կովկասի Փոխարքայի օգնական գեն.-լէյտենանտ Ն. Շատիլօվը և այցելեց զինուորական մինիստր գեներալ-լէյտենանտ Ռէդիգէրին: Գեն.-լէյտ. Ն. Շատիլօվը երկուշաբթի, յունվարի 14-ին, մեկնում է Ցարսկօէ Սէլօ:

—

Ո ւ ր մ ի ա.—Ֆազիլ-փաշան երեք գումարտակ հետևակ զօրքով, թնդանօթներով և քիւրդերի անհագին խմբերով գրաւեց Սօվուջ-Բուլաղից ութ վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Ինդիրկալ գիւղը և ազդարարեց, որ արշաւում է դէպի Կիօս-Կախրիչ: Եթէ այս կէտը գրաւվի, պրինց Ֆարման-Ֆարման բոլորովին կանջատվի մնացած Պարսկաստանից: Պրինց Իմամ-Կուլին 700 զինուոր ուղարկեց Միանդաբ Ջիշէվանից:

Թ է հ ր ա ն.—Թիւրքաց զօրաբանակի հրամանատար Ֆազիլ-փաշան նամակով զգուշացրեց Ֆարման-Ֆարմային, որ կը գրաւէ Մօհամէդ-շահ գիւղը պարսից հողի վրա:

Ո ւ ր մ ի ա.—Ֆիդայիների կուսակցութիւնները, երկրորդ ձեռնամարտից յետոյ, հաշտվեցին:

Սպանված մի ֆիդայու համար վճարվեց 1000 (?): Քաղաքը հանգիստ է: Թիւրքաց մասնաժողովի համար պատրաստված է մի տուն: Նրա գալստեան ժամանակը յայտնի չէ:

Կ. Պ օ լ ի ս.—Ղալաթիայում գտան խօլերայով հիւանդացած 10-րդ հիւանդին:

Թ ա ւ ր ի զ.—Ֆարման-Ֆարման հեռագրում է Միանդաբից Թաւրիզի անջումանին, որ նա հարկադրված էր մաքրել Սօվուջ-Բուլաղը առանց կուի և նահանջել Միանդաբ: Ֆէրիկ-փաշան թիւրքական զօրքերով և թնդանօթներով մտաւ Սօվուջ-Բուլաղ: («К.»)

—

«Рус. Сл.» լրագրին հաղորդում են, որ յունվարի 20-ին Ցարսկօէ Սելօ են գնալու աջակողմեան, չափաւոր-աջակողմեան և հոկտեմբերեան անդամները, որոնք ունկնդրութիւն ստանալու մասին միջնորդութիւն էին յարուցել նոյեմբերին, ուղերձը ընդունվելուց անմիջապէս յետոյ:

Լուրեր են պտտում, որ այդ ունկնդրութեան վրա յոյս են դնում գրահային նաւատորմի կողմնակիցները:

—

Թաւրիզից յունվարի 10-ին հեռագրում են, որ դլխ. հրամանատար Ֆարման-Ֆարման, օգնական զօրք ստանալով, շտապով մտաւ Սօվուջ-Բուլաղ:

Քիւրդերի միացեալ ոյժերը յարձակում գործելով պարսկական զօրքերի վրա՝ ջարդեցին նրանց: Սպանված և վիրաւորված են 600 պարսիկներ. կուի տեղում թողնված են եղել 150 հրացաններ և ռազմամթերքներ:

Դրութիւնը կրիտիքական է: Թէհրանից օգնական զօրքեր են սպասվում:

Քիւրդերի ոյժը ներկայումս բաղկացած է 20,000 հոգուց, իսկ պարսիկներինը՝ 5000:

Պարսկական զինուորները այժմ են միայն ստանում մի քանի ամսվայ ռոճիկը:

—

Բեռլինից յունվարի 10-ին հեռագրում են «Р. Сл.» լրագրին. «Բրաունշվէյգից հեռագրում են «Berl. Tageblatt» լրագրին, որ տեղական ոստիկանութիւնը արիւնահեղ ընդհարում է ունեցել ցուցարարների հետ, որոնք աշխատում էին ներս խուժել դուքսի պալատը և իրանց համակրութիւնը արտայայտել ընտրողական իրաւունքի համար կռիւ մղող իրանց ընկերներին:

«Դուքսը, երկիւղ կրելով անախորժութիւններից, օպերայի առաջին գործողութիւնից յետոյ, հեռացաւ և գնաց իր ապարանքը:

«Ցուցարարները սկսեցին քարեր, շիշեր և ձեռնափայտեր նետել ոստիկանութեան վրա:

«Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ կարողացաւ ցրել ցուցարարներին:

«Ի նկատի առնելով, որ ցոյցերը կարող են վերսկսվել, անկարգութիւնների առաջն առնելու նպատակով, կազմ ու պատրաստ են պահվում զօրքերը, որոնց ընդհարման հէնց առաջին քայլից կը հրամայվի զէնքի դիմել»:

—

Եապօնիայի ցամաքային և ծովային պատերազմական եռանդուն պատրաստութիւնների մասին լուրերը շարունակում են լոյս տեսնել արտասահմանեան մամուլի էջերում:

Ի միջի այլոց, ինչպէս տեղեկացել է «Matin» լրագրի Տօկիօյի թղթակիցը, զինուորական բիւջէի կրճատումը, որի մասին այնքան շատ գրում էին, ոչ մի ազդեցութիւն չէ ունեցել սպառազինութիւնը պակասեցնելու տեսակէտից: Որոշված ծրագիրը իրագործվում է. նաւաշինութեան աշխատանքները և զօրքի սպառազինութիւնը շարունակվում են զարմանալի ճշտապահութեամբ և որոշված ժամանակամիջոցում իրագործվում են:

—

Յեղափոխական շարժումը Թիւրքիայում*)

Արդէն 1870 թւականներից Թիւրքիայում գոյութիւն ունի այսպէս անուանված երիտասարդ թիւրքերի կուսակցութիւն, որը

*) «Մշակի» երէկվայ համարի Վերջին Տեղեկութիւնների բաժնում տպեցինք մի լուր Պարիզում տեղի ունեցած քրիստոնեայ և մահմեդական յեղափոխականների կօնգրէսի մասին: Այսօր տպում ենք և այս յօդուածը նոյն խնդրի առիթով:

առաջադիմութեան ներկայացուցիչ է։ Այդ կուսակցութեան պարագլուխ Միդհաթ փաշան մի ժամանակ գլուխ էր կանգնած կառավարութեան, բայց նրա անկումից յետոյ կուսակցութիւնը ստիպված եղաւ գաղտնի գործել. Նրա աչքի ընկնող գործողները ստիպված էին գաղթել արտասահման և նրա գործունէութիւնը թուլացաւ և սահմանափակվեց նրանով, որ հրատարակում էին յեղափոխական մի քանի փոքր լրագիրներ արտասահմանում։ Միդհաթ փաշայի ժամանակ և աւելի ուշ այդ կուսակցութիւնը, չը նայելով իր քաղաքական արմատականութեան վրա, նեղ-ազգային կուսակցութիւն էր, որը քիչ թէ շատ բացասաբար էր վերաբերվում մակեդոնացիների, հայերի և Թիւրքիայի ուրիշ ազգութիւնների յեղափոխական շարժման։ Վերջին ժամանակներըս՝ Ռուսաստանում, Պարսկաստանում և հէնց իրան Թիւրքիայի ոչ-Թիւրքական նահանգներում տեղի ունեցած դէպքերի ազդեցութեան տակ սկսեց դիմադրական շարժման աճումը Թիւրքերի մէջ ևս, այնպէս որ նրա ազգային բնաւորութիւնը սկսեց քիչ քիչ հարթվել։

Դեկտեմբերի վերջերս Ֆրանսիայի մի ինչ-որ տեղում տեղի ունեցաւ Թիւրքիայի մի քանի յեղափոխական կուսակցութիւնների առաջին համագումար ժողովը։ Նրան մասնակցում էին հայկ. յեղափ. Դաշնակցութիւն կուսակց., եգիպտական յեղափոխական կուսակցութիւնը, Թիւրքական յեղափոխական երկու կազմակերպութիւն՝ «Առաջադիմութեան օսմանեան դաշնակցութիւնը» և «Ապակենտրոնացման ու սահմանադրութեան օսմանեան լիգան», և Թիւրքաց, հայոց և եգիպտական յեղափոխական լրագիրների խմբագրութիւններ, որոնք հրատարակվում են Թիւրքիայի սահմաններից դուրս։ Սակայն մակեդոնացիներից չը կային այդ համագումարում։ Համագումարը մշակեց մի նոր դեկլարացիա, որը հրատարակեց ֆրանսերէն լեզուով և ուղարկեց եւրոպական յայտնի լրագիրների խմբագրութիւններին։ Նա անուանվում է՝

«Եւրոպայում գումարված օսմանեան կայսրութեան դիմադրական կուսակցութիւնների կօնգրէսի դեկլարացիան»։

Ամենաէականը նրա մէջ՝ բոլոր յեղափոխական ույժերի կոչն է առանց խտրութեան ազգութիւնների, երկիրը սահմանադրական սկզբունքներով վերակազմելու համար։ Դեկլարացիայի մէջ մատնացոյց է անվում, որ առաջին և մերձաւոր նպատակն է գահընկէց անել սուլթան Աբդիւլ-Համիդին, որին դեկլարացիան շատ բացասական կերպով է վերաբերվում, խօսելով նրա հրէշաւոր յանցանքների մասին։ «Նրա թագաւորութիւնը, —ասված է դեկլարացիայի մէջ,—որ շարունակվում էր 30 տարի, կորստաբեր էր ոչ միայն, որպէս այդ յաճախ մտածում են, քրիստոնեայ ժողովուրդների համար, այլ և նոյնպէս սարկութեան և աւերմունքի հասցըրած մահմեդականների համար։ Թիւրքաց կայսրութեան բոլոր ազգութիւնները մէկը միւսից յետոյ զոհ էին Աբդիւլ-Համիդի խստասիրտ խիլագարութեան. Նա յաջորդաբար գրգռում էր մի ազգութիւն միւս ազգութեան դէմ։ Թիւրքերը, հայերը, յոյները, բօլգարները, վալախները, արաբները, հրէաները, արուդները և քիւրդերը միմեանց ետևից սաստիկ հալածանքների էին ենթարկվում։ Հայերի կոտորածները, որոնք պսակեցին անցեալի բոլոր յանցանքները և որոնք շարունակվում են մինչև հիմա էլ Արաբիայում, «մեծ մարդասպանի» և «արիւնարբու սուլթանի» անունով պսակեցին սուլթանին... Աբդիւլ-Համիդը հետևում էր սատիճանաբար քայքայման քաղաքականութեան, որը սպառեց Թիւրքիայի բոլոր կենսական ույժերը։

«Նրա շնորհիւ կանգ է առել երկրի մտաւոր, տնտեսական և սօցիալական կեանքը... Պաշտօնեաների ձեռքով առնվող ծանր և անարդար հարկերը ծառայում են այն բանին, որպէսզի կարելի լինի լցնել պալատի դրամարկղը և կերակրել Երլդըզ-Քիօսկի կլիկային, ռոճիկ տալ լրտեսներին Թիւրքիայում և պահել վաճառված լրագիրները արտասահմանում, որոնք խաբում են Եւրոպային, գովաբանում են Աբդիւլ-Համիդին, իր հայրենիքի ամենամեծ թշնամուն։ Միստեմատիկ կերպով անցագիրներ չը տալն անհնար է դարձնում առետրական գործունէութիւնը։ Հարկերը, անձնական ապահովութեան բացակայութիւնը, հունձի անապահովութիւնը և հաղորդակցութեան ճանապարհների բացակայութիւնը աւերեցին երկրագործութիւնը։ Պակաս տխուր չէ Թիւրքիայի դրութիւնը և օտար յարաբերութիւնների շրջանում...

«Մինչև այժմ իրերի այդ դրութիւնից առաջացած յեղափոխական շարժումը անյաջող էր կատարվում. Ներկայ րօպէում մահմեդականները և քրիստոնեաները պատրաստ են միասին գնալ... Մենք պահանջում ենք.

«1) Սուլթան Աբդիւլ-Համիդի գահից հրաժարումը.

«2) Վարչութեան ամբողջ սիստեմի արմատական փոփոխութիւնը.

«3) Ներկայացուցչական կազմի մտցնելը։

«Մենք դիմում ենք բոլորին խնդրելով օգնել մեզ մեր դժուարին, բայց փառաւոր ձեռնարկութեան մէջ, որը կը պահանջի ույժերի սարսափելի լարումն և անհագին զոհեր։ Մենք դիմում ենք գիտութեան և մտքի մարդկանց՝ որոնք տանջվում են բռնակալութիւնից, երկրագործներին և քաղաքային աշխատաւորներին՝ որոնք իրանց ույժից վեր ծանրաբեռնված էն հարկերով և որոնք տանջվում են պաշտօնեաների կամայականութիւնից և յափշտակասիրութիւնից, առետրականներին՝ որոնք չեն կարողանում իրանց առետուրը կատարել անձնական ապահովութեան և ազատութեան բացակայութեան պատճառով, զինուորներին՝ որոնք չեն ստանում իրանց ռոճիկը, սոված են մնում և ցնցոտիների մէջ են շրջում, որոնք գոյութիւն ունեն հէնց իրանց ցեղակիցների դէմ կռւելու համար, մի խօսքով՝ բռնակալութիւնից բոլոր տանջվողներին... Կօնգրէսը միաձայն անհրաժեշտ է համարում դիմել կուի յեղափոխական միջոցներին և այդ բանի պատասխանատուութիւնը դնում է ժամանակակից ըեժիմի վրա։

«Մենք խորհուրդ ենք տալիս հետևեալ միջոցները.

«1) Զինված դիմադրութիւն կառավարութեան։

«2) Անզէն դիմադրութիւն քաղաքական և տնտեսական ստաչկայի միջոցով։

«3) Հրաժարումն հարկեր վճարելուց։

«4) Պրօպագանդա զօրքի մէջ. զինուորներին հրաւիրում են զէնք չը գործ դնել ոչ ազգաբնակութեան դէմ, ոչ էլ յեղափոխականների դէմ։

«5) Ընդհանուր ապստամբութիւն։

«6) Ուրիշ միջոցներ, հանգամանքներին նայելով։

«Կեցցէ ազգերի համերաշխութիւնը, որոնք մինչև այժմ անջատված էին միմեանցից։ Կեցցէ յեղափոխական ույժերի դաշնակցութիւնը»։

—

Պարսկաստանի ժամանակակից անցքերից

IV

Թաւրիզ, 21 դեկտեմբերի

Իմ երէկվայ նամակով նկարագրել էի, թէ ինչ հանգամանքներում պատակտուում ընկաւ քիւրդական ապստամբական շարժման գլուխ անցած Բայազիտ աղայի և սրա համախոհների միջև, ինչպէս և հաղորդել էի Սօվուջ-Բուլաղի գրաւումը նոյեմբերի 30-ին Թիւրքերի կողմից։

Այժմ ցանկանում եմ յետագայ դէպքերը նկարագրել։

Սօվուջ-Բուլաղի դատաւոր Սամադ-խանը երբ, նոյեմբերի 29-ին, քաղաքից հեռանում էր, պարսիկ պաշտօնական մի քանի անձեր՝ շէյխ-իւլ-իսլամը և միրզա Ալի ղալին՝ իրանց սեփական կնիքներով կնքել են Սօվուջ-Բուլաղի ռազմամթերքների պահեստատունը։ Թիւրքերը երբ գրաւեցին Սօվուջ-Բուլաղը, նրանց նշանակած կառավարիչ հաջի Շէրիֆ էֆենդին դեկտեմբերի 1-ին, տեսնելով ռազմամթերանոցը կնքված, լուր է ուղարկում և հրաւիրում շէյխ-իւլ-իսլամին և միրզա Ալուն Սօվուջ-Բուլաղ, որպէսզի քանդեն իրանց խփած կնիքը։ Վերջիններս հրաժարվում են ընդունել այդ հրաւէրը և լուր են ուղարկում, որ, եթէ առանց իրանց ներկայութեան ու համաձայնութեան քանդվեն իրանց կնիքները, այդ դէպքում իրանք, իբրև հոգևորական, ստիպված կը լինեն ժողովրդին դիմելու և քարոզելու, իսկ այդ պրօպագանդայից առաջանալիք հետևանքների վերաբերմամբ պատասխանատու չեն համարի իրանց։ Ստացված այս պատասխանն ստիպում է հաջի Շէրիֆին աւելի խոհեմ լինել իր գործողութիւնների վերաբերմամբ և հրամայում է ձեռք չը տալ ռազմամթերանոցին։

Սարդար Մուքրէն, ի նկատի ունենալով Բայազիտ աղայի վշտացած հեռանալը քիւրդ աղաների մօտից և վախենալով նրա վրէժխնդրութիւնից, իր մօտ է կանչում իր ազգական ու բարեկամ կալուածատէրերին և դրանց հետ միասին դիմում Բայազիտ աղայի մօտ, առաջարկելով սրան միասին գնալ Թիւրքական առաջխաղացութիւնը ղեկավարող հրամանատար Մէհմէդ Ֆազիլ փաշային և հրաւիրել նրան՝ զօրքերով միասին հանդիսաւորապէս Սօվուջ-Բուլաղ մտնել։ Փաշան, սակայն, մերժում է պատգամաւորների առաջարկը, յայտնելով նրանց թէ զօրքերով Սօվուջ-Բուլաղ մտնելու և այդ կէտը պաշտօնապէս գրաւելու մասին ոչ մի կարգադրութիւն չէ ստացած Կ. Պօլսից, իսկ առանց այդպիսի կարգադրութեան ինքն անկարող է մի քայլ անգամ առաջ դնել։

Սարդար Մուքրէն, տեսնելով որ իր միսիան աջողութեամբ չը պսակվեց, դեկտեմբերի 4-ին, իր ազգական ու բարեկամ կալուածատէրերի հետ միասին, քաշվում է իրանց գիւղերը։ Այս անաջողութեան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվում է Սօվուջ-Բուլաղում և շրջակայքում։ Ազգաբնակութիւնն ահ ու դողի մէջ է ընկնում, իր աչքի առաջ պատկերացնելով շէյխ Իբադուլլայի ժամանակվայ քիւրդական սարսափելի կոտորածները։

Բայազիտ աղան, ի նկատի ունենալով ժողովրդական այդ յուզումը, լուր է ուղարկում սարդար Մուքրէին, որպէսզի սա և միւս կալուածատէրերն իրանց ձիաւորներով, դեկտեմբերի 9-ին, հաւաքվեն Ղում-ղալա գիւղը, ուր կը լինի և ինքը՝ Բայազիտ աղան, խորհրդակցելու համար իրանց յետագայ անելիքների մասին։ Բայց սարդար Մուքրէն և միւս աղաները, որոնք սկզբում միացել էին Բայազիտին, լսելով որ Ֆարման-Ֆարման Թաւրիզից զօրքով ու թնդանօթներով մեկնել է Միանդաբ հասնելու համար, երկիւղի մէջ են ընկնում և լուր ուղարկում Բայազիտին, որ իրանք աւելորդ են համարում Ղում-ղալայում հաւաքվել ու խորհրդակցել. Թող ինքը Բայազիտն իր ձիաւորներով քաղաք մտնէ, և, եթէ ժողովրդի համակրանքը կարողանայ գրաւել, այդ դէպքում իրանք՝ սարդար Մուքրէն և միւս աղաներն իրանց ձիաւորներով կը շտապեն միանալ նրան։

Y.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏԸ

—

Երկուշաբթի, յունվարի 14-ին, Թիֆլիսի դումայում քննվող հարցերի շարքում կարևոր նշանակութիւն ունէր արհեստաւորական հաստատութիւնների մէջ ծառայող աշխատաւորների նօրմալ հանգստութեան մասին կազմած որոշումների քննութեան հարցը։

Մի առանձին խառն մասնաժողով, որին յանձնված էր այդ հարցի քննութիւնը, մասնակցութեամբ բանուորների ներկայացուցիչների, պատրաստել էր զեկուցագիր բանուորական 8-ժամեայ աշխատութեան մասին։ Այդ զեկուցագիրն և պէտք է քննվէր։ Քաղաքագլուխը զեկուցեց, որ բանուորների ներկայացուցիչները, որոնք մասնակցել էին խառն մասնաժողովին, խնդրում են դումայից թոյլ տալ իրանց ներկայ լինել նիստին՝ կարևոր բացատրութիւններ տալու համար։ Մի քանի ձայնաւորներ՝ Բ. Վերմիշեան, Գ. Թումանով և Մելիք-Բէգլարեան գտնում են, թէ արդարութիւնը պահանջում է, որ բանուորների ներկայացուցիչների հետ միասին ներկայ լինեն և աշխատութիւն տուողների ներկայացուցիչները, և անաչառ լինելու համար պէտք էր հրաւիրել և նրանց։ Դրան պատասխանում են, որ բանուորներին չեն հրաւիրել, այլ իրանք են եկել, իսկ աշխատութիւն տուողների կողմից ոչ ոք չէ եկել։

Դուման քննում է մասնաժողովի առաջարկած պարտադիր որոշումների առաջին կէտը, որ ասում է թէ՝ «բոլոր արհեստաւորական հաստատութիւնների մէջ «մաքուր» աշխատութիւն պէտք է կատարվի 8 ժամ և մի ժամ էլ՝ հանգստութեան համար»։ Այդ կէտի մասին թեր և դէմ վիճաբանութիւնները տեւեցին մօտ երկու ժամ, բայց վիճաբանութիւնները իսկապէս ոչ թէ 8 ժամի մասին էր, այլ հանգստութեան ժամի համար. ձայնաւորներից ոմանք գտնում էին, որ հանգստութեան համար բաւական է 1 ժամ. դրան կողմնակից էին և բանուորների ներկայացուցիչները. մի քանիսը պահանջում էին 2 ժամ։ Իսկապէս 8-ժամեայ աշխատութեան դէմ ոչ ոք չէր խօսում. միայն ձայնաւոր Վերմիշեանը, որին կողմնակից էին և մի քանիսը, գտնում էին, որ պարտադիր կանոններ չը պէտք է սահմանել, որովհետև մասնաժող. առաջարկը նախ հիմնաւորված չէ, երկրորդ՝ նա ամենևին ի նկատի չունի արհեստաւորական արդիւնաբերութեան շահերը։ «Հարցը, ասաց պ. Վերմիշեանը, շատ բարդ է և պահանջում է մանրամասն ու բազմակողմանի ուսումնասիրութիւն։ Երկիւղ կայ, որ մի գուցէ այդպիսի պարտադիր որոշումների հետևանքը լինի արհեստաւորական հաստատութիւնների փակումը և բանուորները ենթարկվեն անաշխատութեան ու քաղցի...։ Կեանքը չէ կարելի դնել այդպիսի շրջանակների մէջ»։ Որովհետև ոչ զեկուցագիրը, ոչ վիճաբանութիւնները չը կարողացան համոզել իրան այդ որոշման օգտակարութեան մէջ, Վերմիշեանը յայտնում է, որ նա ձեռնպահ կը մնայ ընդդէմ կամ ի նպաստ ձայն տալուց։ Նոյնը յայտնում են և մի քանի ուրիշ ձայնաւորներ—Ե. Դօլուխանեան, Խուդոնց, Ումիկով Նեպրենցով և այլք։

Հարցը, քուէարկութեան դնելով, դուման ձայների մեծամասնութեամբ որոշում է ընդունել I կէտը, որի համաձայն աշխատութիւնները Թիֆլիս քաղաքի բոլոր արհեստաւորական հաստատութիւնների մէջ պէտք է կատարվեն 8 ժամ, իսկ մի ժամ էլ հանգստութեան և ճաշելու համար։

Այսպիսով 8-ժամեայ աշխատութեան նօրման, որ կեանքի մէջ արդէն իրագործվել է մի քանի տեղերում, սահմանվեց դումայի որոշմամբ և Թիֆլիսի համար։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

II *)

Տնտեսական սեկցիայի զեկուցումը

Տնտեսագիտական սեկցիան իր պարապմունքները կանոնաւոր վարելու համար ընտրեց իր առաջին նիստում Ա. Քալանթարին նախագահ և որոշեց զբաղվել հետևեալ խնդիրներով.

I. Կազմել ծրագիր եկեղեցական կալուածների այնպիսի ուսումնասիրութեան, որ նիւթ մատակարարէ կալուածների բարւոքման ուղիւազծերը մշակելու համար։

II. Օգտվելով եկեղեցական կալուածների մի քանիսի կառավարիչների ներկայութիւնից, ծանօթանալ կալուածների ներկայ դրութեան ու մերձակայ կարիքների հետ և յայտնել խորհրդածութիւններ այն մասնաւոր բարւոքումների մասին, որոնք կարող են գործադրվել մինչև վերջնական տնտեսական ուղիւազծերի մշակումը և իրագործումը։

III. Քննել կալուածների բարեկարգութեան ուղեկից խնդիրները և պարզել այն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են կալուածների բարեկարգութեան ծրագիրը իրականացնելու համար։

Սեկցիան կարևոր համարեց ստուարացնել իր կազմը, հրաւիրելով մասնագէտ և հմուտ անձեր։ Սեկցիայի պարապմունքներին մասնակցեցին հետևեալ անձերը. հոգևորականներ՝ սինօդի ներկայացուցիչ Բարգէն վարդապետ և Նոր-Նախիջևանի դըպրոցի հոգաբարձութեան ներկայացուցիչ Մուշէ վարդապետ, ագրօնոմներ և անտառագէտներ՝ Ա. Քալանթար, Ս. Զաւարեան, Ա. Թադէոսեան, Պ. Կանդուրալեան, Տ. Գեօզալեան, Կ. Մելիք-Բախտամեան, հանքագէտ՝ Գ. Աղաբաբեան, ֆինանսիստներ՝ Կ. Ալիխանեան, Պ. Ղամբարեան, հոգաբարձական ներկայացուցիչներ՝ Ա. Աթաբէգեան, Ա. Առաքելեան, իժեներ՝ Գ. Կիրակոսեան, Յ. Զախմախչեան, Յովսէփեան, կալուածական կառավարիչներ՝ Ս. Սահակեան, Տ. Մատինեան և Լ. Տէր-Աւետիքեան։

Սեկցիան զբաղվեց յատկապէս այն խնդիրներով, որոնք ունեն տնտեսագիտական բնաւորութիւն, թողնելով միւս խնդիրների քննութիւնը խորհրդակցութեան ընդհանուր ժողովին՝ իրաւագիտական սեկցիայի հետ միասին։

Ա.

Տնտեսագիտական սեկցիան, ծանօթանալով այն բոլոր նիւթերի հետ, որոնք գոյութիւն ունեն եկեղեցական կալուածների վերաբերութեամբ, եկաւ այն եզրակացութեան, որ առաջինը՝ կալուածների շահագործութիւնը գտնվում է ներկայումս վերին աստիճանի անբաւարար վիճակի մէջ և որ երկրորդ՝ կան բաւականաչափ հիմունքներ սպասելու, թէ կալուածների բարեկարգութեամբ հնարաւոր է զգալի չափով աւելացնել նրանց արդիւնաբերութիւնը և մե-

*) Տես «Մշակ» № 8

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՊՐՕԼԵՏԱՐԻԱՏԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

—

1908 թւականի սկզբնաւորութիւնը մի արտասովոր էջ պիտի գրաւէ գերմանական պրօլետարիատի պարլամենտական քաղաքականութեան պատմութեան մէջ։ Յունվարի սկիզբը, նոր, թարմ, դեմօկրատական ուժգին հոսանքի անմոռանալի օրը, անկլինաքար տարեթիւը պիտի սկսվի ապագայում։ Պազարին, գանդաղկոտ, ֆլեգմատիկ գերմանացին շարժվում է ու փոթորկվում, գրոհ տալիս դէպի արքայազնի ապարանքը, ընդհարվում ոստիկանութեան ու զօրքի հետ և տաք արիւն հոսեցնում հրապարակի վրա, թողնում այնտեղ մարտակից ընկերներից դիակներ ու վիրաւորներ։

Նրանք բոլորը, որոնք շատ թէ քիչ գաղափար ունեն գերման տարրի, նրա հասարակական ստրուկտուրայի, դասակարգային յարաբերութիւնների և յատկապէս քաղաքական կեանքի մասին,—այդպիսիները չեն կարող խոշոր քաղաքական արժէք չը վերագրել ներկայումս մղվող ընտրողական պայքարին Գերմանիայում։ Քաղաքական նօրմալ պայմաններում, առանց արտաքին ու ներքին արտաքոյ կարգի ցնցող դէպքերի,—օրինակ պատերազմ կամ մի աւերիչ կրիզիս,—Բերլինի հրապարակներում այնպիսի ակտեր են տեղի ունենում, որոնք մեզ յիշեցնում են՝ մինիատիւր ձևերով, 1848 թ. մարտի 18-ը—գերմանական յեղափոխութեան այդ եզակի լուսավառ ու յուսավառ տարեթիւը։

Նոր տարվայ սկզբնաւորութիւնը բերեց մեզ գերմանական պրօլետարիատի քաղաքական գիտակցութեան նոր, ուժեղ գրաւական, ամենացայտուն ապացոյցը։

Անցեալ դարի 70-ական թւականներից սկսած՝ բիսմարկեան շովինիզմի և պրուսինկերական ըէակցիայի տիրապետութեան փառահեղ շրջանում՝ կարծում էին տիրող հասարակակարգի պատնէշաւոր իդէօլօգները, որ բայխստագի ընտրողական քաղաքական սիստեմի կիրառումը վերստեղծել է արդէն բուրժուական մի այնպիսի լեգալիզմ, որ ըստամենայնի բաւարարութիւն կը տայ ըմբոստ տարրի պահանջներին, կը լռեցնէ ընդմիշտ անհանգիստ «Poebel»-ին։

«Իբրև պետական քաղաքացի (Reichsbürger), ես ազատ եմ և իրաւազօր»—մտածել է տասնեակ տարիներ գերմանացի ֆիլիստրը մեչշանական պարծենկոտութեամբ։

Եւ իրաւ, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ ամբողջ քառասուն տարի Գերմանիայի պարլամենտական կեանքում (բայխստագի մէջ) տիրում է ընտրողական դեմօկրատիկ սիստեմը, պետական ազգաբնակութեան առանձին մասերը,—օրինակ պրուսական ժողովուրդ, սաքսօնական ժողովուրդ և այլն,—քաղաքական ճնշիչ հարկադրութիւն չեն զգացել, կարծելով, որ իրանք, իբրև պրուսացի, սաքսօնացի և այլն, այնուամենայնիւ, իրաւազուրկ են ամենախայտառակ ձևերով։ Նոյնիսկ ինքը գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիան—ամենահաւանական պէտք կուսակցութիւնը մասսայական իրաւազորութեան—երկար ժամանակ իր մտահոգութեան առարկան չէր դարձնում գերմանական լանդտագների ընտրական սիստեմի բարեփոխումը։

Պրուս-գերմանական կառավարութիւնը այնքան էր երես առել ստորին մասսաների և նրանց քաղաքական ներկայացուցիչների պարլամենտական ինդիֆերենտիզմից (անտարբերականութիւնից), որ վերջին տարիներս լուրջ կերպով մտածում էր մի կամայական առեղծուածով (մահափորձով) խլել բայխստագի ընտրական դեմօկրատիկ սիստեմը և համապետական կեանքում ևս կիրառել պրուսական լանդտագի ընտրական գերըէակցիօն սիստեմը։

Դրա հանդէպ գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիան կազմակերպում, դաստիարակում էր պրօլետարիատին քաղաքական ընդհանուր գործադուլի հողի վրա գալիք օրերի համար—կազմ ու պատրաստ դիմաւորելու ցինիկ կառավարութեան յանդուգն մարտահրաւէրին։ Այնքան է եփվում այդ խնդիրը կուսակցական շրջաններում, որ 1905 և 1906 թւականներին՝ Ենայի և Մանհայմի կուսակցական կօնգրեսներում, Բեբ. լի ձեռներէցութեամբ կուսակցութիւնը ընդունում է քաղաքական ընդհանուր գործադուլի կիրառման ըէզօլիւցիաներ յատկապէս այն դէպքերում, երբ վերին ծայրեր վտանգ կը սպառնայ բանւորութեան՝ վերջինիս քաղաքական իրաւունքները բռնաբարելու։ Քաղաքական ընդհանուր գործադուլի ռուսական աջող էքսպերիմենտները նորագոյն անցեալում՝ դարձրին նրան դասակարգային կռւի հզօրագոյն մեթոդներից մէկը անգամ եւրոպական պրօլետարիատի համար։

Այլ բան ենք գտնում այսօր Գերմանիայում։ Պրուս-գերմանական բազմամեայ ըէակցիայի հնոցում փորձված ծերունին՝ Աւգուստ Բեբելը, այն ժամանակ զգուշանում էր պրօլետարիատին յանձնարարելու ագրեսիվ կամ յարձակողական քաղաքականութեան լօզունգներ՝ արշաւելու համար պրուսական Բաստիլիայի վրա։ Այսօր, իրերի հակաճեղ հասունութեամբ, ի մեծ ուրախութիւն Բեբելի և թէ նրա կուսակցութեան, գալիս է արթնացած պրօլետարիատը հրապարակական կռւի իր քաղաքական գիտակցութեան և զոհաբերելու պատրաստակամութեան պերճախօս ապացոյցը արտայայտելու։

Գերմանական պրօլետարիատը ձեռնարկել է սիստեմատիկ և ծրագրային կռւի պրուսական լանդտագի ընտրական թշուառագոյն սիստեմի դէմ. Նա ձգտում է վերացնել եռեքդասեան ընտրական իրաւունքը և մտցնել բայխստագի ընտրողական քառանդամ դեմօկրատիկ սիստեմը։

Ընտրական թշուառագոյն սիստեմ,—այդպէս է անուանել, երևակայեցէք, նոյնիսկ պրուսական յունկերթումի հզօրագոյն ներկայացուցիչը, գերմանական կայսրութեան լաւագոյն «պատրիօտը»—պետական I կանցլեր Բիսմարկը։ «Ամենաթշուառը բոլոր ընտրական սիստեմներից»,—խոստովանել է նա, միաժամանակ լինելով ջերմ կողմնակից այդ թշուառագոյն սիստեմի անխախտ, յարատև գոյութեան։

Եւ իրաւ, աւելի թշուառ, քան սահմանադրական Եւրոպայի որևէ երկրի ընտրողական իրաւունք։ Աւելի թշուառ, եթէ ուզում էք, քան աբսօլիւտիստական Ռուսիայի Դումայի ընտրական սիստեմը։

Մի քանի նմուշներ կը տան ձեզ մօտաւոր գաղափար այդ թշուառագոյն սիստեմի մասին։

Քառասուն միլիօնից աւելի ազգաբնակութիւն ունեցող Պրուսիայի բանւոր դասակարգը չունի ոչ մի կուսակցական ներկայացուցիչ լանդտագի մէջ։ Բերլինը տալիս է ընդամենը վեց պատգամաւոր բայխստագի համար. դրանցից հինգը սօցիալ-դեմօկրատներ են։ Բայց երևակայեցէք, որ նոյն այդ սօցիալ-դեմօկրատական Բերլինը՝ իր ընտրող ազգաբնակութեամբ, անկարող է մի հատիկ սօցիալ-դեմօկրատ պատգամաւոր տալ պրուսական լանդտագի համար։

Փաստը բնական է, թէև նա առաջին իսկ հայեացքից թւում է անհասկանալի և հակասական։

Պրուսական լանդտագի ընտրական իրաւունքը ոչ միայն ընդհանուր, հաւասար, ուղղակի և գաղտնի չէ, այլև բարդված է հարկատուութեան մի այնպիսի խայտառակ ցենզով, որ պրուսական լանդտագը իր ֆրակցիօնական կազմով ոչ թէ մի ժողովրդական ներկայացուցչութիւն է համարվում, այլ փողի քսակի ներկայացուցչութիւն—Geldsacksvertretung—ինչպէս անուանում է գերմանացին իրաւամբ. դա վերին բևեռում ծայրացած հազարաւոր արտօնեալների մի ակումբ, հաստաբազուկ յունկերթումի մի ըէակցիօն որջ է, ուրիշ ոչինչ։

Կօնկրետ փաստերը այլ անուն տալ պրուսական լանդտագին չեն կարող։

Պրուսիայի ընտրող ազգաբնակութիւնը (24 տարեկանից ի վեր) բաժանված է՝ բացառապէս ըստ հարկատուութեան ցենզի, երեք դասերի կամ կաթեգօրիաների։ Առաջին դասում ընտրում են ամենաառաջնակարգ հարուստները (ասել է՝ հարկատուները), երկրորդ՝ համեմատաբար ցածր (միջին) խաւերը, իսկ երրորդում ընտրում է, կարող ենք ասել, ինքը բուն ժողովուրդը, բոլորովին ստորին խաւերը, ազգաբնակու-

ծացնել նրանց տարեկան եկամուտը։

Կալուածների բարեկարգութեան նախագծեր մշակելու կամ տնտեսութեան ուրուագծեր կազմելու համար, սակայն, անհրաժեշտ են մի շարք տեղեկութիւններ, թւեր, յատակագծեր, մակարդակներ, փորձնական ցուցումներ։ Դրանցից ոչ մէկն էլ չը կայ մեր տրամադրութեան տակ, որովհետև էջմիածինը երբէք լուրջ ու սիստեմական կերպով չէ զբաղվել կալուածական բարեկարգութեան խնդրով և չէ կազմակերպել նրանց մանրամասն ուսումնասիրութեան գործը։ Իսկ առանց տնտեսական, տեխնիքական և այլ նիւթերի անկարելի է որևէ էական քայլ անել դէպի առաջ բարեկարգութեան ծրագրեր մշակելու համար։

Իրերի այդպիսի դրութիւնը ցոյց է տալիս, որ անհրաժեշտ է անմիջապէս ձեռնարկել այն բոլոր նիւթերի հաւաքման և նախապատրաստութեան, որոնց հիման վրա կարելի է կազմել կալուածների բարեկարգութեան ուրուագծեր։

Նկատի առնելով այդ հանգամանքները, սեկցիան զբաղվեց մշակելու կալուածների ուսումնասիրութեան մի ծրագիր, որը պէտք է տայ այն նիւթերը, որոնց բացակայութեան պատճառով անհնարին է ներկայումս առաջ տանել կալուածների բարեկարգութեան գործը։

Ուսումնասիրութիւնը պէտք է կատարվի յատուկ յանձնաժողովների ձեռքով, որոնք պէտք է կազմված լինեն գիւղատնտես կամ հանքագէտ մասնագէտներից, իրաւագէտներից, կալուածների կառավարիչներից և տեղական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչներից։ Մասնագէտների տեսակը և թիւը անշուշտ կախված կը լինեն որոշ կալուածի բնաւորութիւնից. այնտեղ, ուր անտառային մեծ տընտեսութիւն է, անկասկած մասնագէտը կը լինի անտառագէտը. այնտեղ, ուր վարելահողեր են և այգետեղեր, հարկաւոր կը գան ագրոնոմներ. այնտեղ, ուր հանքային հարստութիւններ կան, կը հրաւիրվեն հանքագէտներ. այնտեղ, ուր խճճված իրաւաբանական յարաբերութիւնների խնդիրներ կան, անհրաժեշտ կը լինեն իրաւագէտներ և այլն։

Յամենայն դէպս՝ յանձնաժողովներում աւելի երկարատև և մեծ գործ ու աշխատանք կունենան անտառագէտները և ագրոնոմները, իսկ հանքագէտները և իրաւագէտները կը հրաւիրվեն միայն որոշ ժամանակներում որոշ խնդիրների ուսումնասիրութեան և քննութեան համար։

Տնտեսագիտական սեկցիան, հաշւի առնելով այն հանգամանքը որ մի անգամից դժուար է և թանգ կը նստի եկեղեցապատկան բոլոր կալուածների մանրամասն ուսումնասիրելը, այն որոշման եղաւ, որ պէտք է ուսումնասիրութիւնը կենտրոնացնել առ այժմ խոշոր կալուածների վրա և վերջիններից էլ գերադասութիւն տալ այնպիսիներին, որոնք գտնվում են երկաթուղիների կամ շուկաների մօտ և յարմարութիւն ունեն հեշտութեամբ վաճառահանելու կալուածների արդիւնաբերութեան նիւթերը։ Այդ կալուածներն են՝ նախ Մարցի կալուածը Բօրչալուի գաւառում, որին կարելի է կցել նաև Հաղբատի ու Սանահնի կալուածները նոյն Բօրչալուի գաւառում. երկրորդ՝ Վաղարշապատի կալուածը Էջմիածնի գաւառում, երրորդ՝ Գանձասարի կալուածը Ջիվանշիրի գաւառում և չորրորդ՝ Զարէքայ վանքի կալուածը Գանձակի գաւառում։ Այնուհետև գալիս են Խօթայ վանքը Ջիվանշիրի գաւառում, Տաթևը՝ Զանգեզուրի գաւառում, Ախալքալաքի կալուածները, Կարմիր-Վանքը, Նախավկան, Տալլարը և ուրիշ մանր կալուածները։

Առաջին կարգի կալուածների ուսումնասիրութեան համար յանձնաժողով կազմելու մասին անհրաժեշտ է հոգալ այժմեանից իսկ, որպէսզի կարելի լինի անմիջապէս գործի ձեռնարկել։ Սեկցիան ենթադրում է, որ յանձնաժողովը իր առաջին տարվայ գործունէութեան հիման վրա կարող կը լինի կազմել տնտեսական ուրուագծեր և ընթացք տալ բարեկարգութեան գործին։ Այդ յանձնաժողովի անդամների վարձատրութեան և ուրիշ ծախքերի համար կը պահանջվի 3—5 հազար րուբլի, որպիսի գումարը պէտք է էջմիածինը յատկացնէ յիշված նպատակի համար առանց յետաձգելու, որովհետև ամեն մի յետաձգում այդ գործում հեռացնում է մեզնից կալուածների բարեկարգութեան սկզբնաւորութիւնը։

Ինչ վերաբերում է յետագայ տարիների ուսումնասիրութիւնների կազմակերպութեանը, սեկցիան այդ հարցի լուծումը որոշեց թողնել այն ղեկավարող վարչութեանն ու մարմնին, որ կը կազմվի էջմիածնում, կամ ապագայ համագումար ժողովներին*)։

Սեկցիան, մշակելով կալուածների ուսումնասիրութեան ծրագիրը, նշանակել է այն գլխաւոր կէտերը, որոնց նա կարևոր համարեց ուսումնասիրութեան գործի լիակատարութեան համար։ Անկասկած ուսումնասիրող յանձնաժողովներն իրանք կաւելացնեն մի շարք նոր կէտեր, որոնք հանդէս կը գան տեղական պայմանների քըննութեան ժամանակ։ Յանձնաժողովները, լինելով կազմված հմուտ անձերից, շատ հեշտութեամբ կլրացնեն այն շարժառիթները, որոնց շնորհիւ մուծվել են ծրագրի մէջ այս ու այն կէտը, ուստի և կարևորութիւն չէ զգացվում յատուկ բացատրական մեկնաբանութեան նրանց նշանակելու առիթով։

(Կը շարունակվի)

*) Առանձին ցուցակով որոշված է յանձնաժողովների կազմը զանազան կալուածների վերաբերմամբ։

ԷԼԻ ՄԻ ՊՐՈՎՕԿԱՏՕՐ ԲՌՆՎԱԾ

«Нашъ Вѣкъ» թերթի յատուկ թղթակիցը Շվէյցարիայից հետևեալ խիստ բնորոշ ու հետաքրքրական դէպքն է հաղորդում, որ տեղի է ունեցել վերջերումս Լօզանն քաղաքում։

Մի հարուստ ռուսաստանցի հրէայ արդիւնագործի մօտ, Շիրս անունով, որը ապրում է Լօզանում, յունվարի 6-ին գալիս են երեք զինված երիտասարդներ և պահանջում են անմիջապէս իրանց տալ 5000 ֆրանկ (մօտաւորապէս 2000 ր.)։ Շիրսն խոստանում է այդ գումարը տալ երկու օրից յետոյ, բայց լուր է տալիս ոստիկանութեանը, որը և դարան է սարքում և բռնում երիտասարդներին։

Ձերբակալվելու ժամանակ էկսպրօպրիատօրներից մէկը ատրճանակ է արձակում, բայց ոչ ոքի չէ վիրաւորում։

Սկսվում են ձերբակալութիւնները ռուսների մէջ։ Այդ գործի առիթով ձերբակալվում են 12 հոգի։

Դրանց թւումն է լինում և Լօզանի սօց.-դեմօկրատական փօքրամասնական խմբակի քարտուղարը։ Ընկերները, լսելով այդ ձերբակալութեան մասին, շտապում են քարտուղարի բնակարանը գնալ, որպէսզի թագցնեն խմբակին վերաբերեալ դօկումենտները։ Եւ ի՞նչ է դուրս գալիս։ Խմբակի քարտուղարի թղթերի մէջ գտնում են այնպիսի նամակագրութիւն, որը ապացուցանում է, թէ այդ քարտուղարը ոստիկանական ագենտ է եղել։ Նոյնպէս գտնում են նրա յիշատակարան տետրը, որի մէջ նա օրէ-օր գրելիս է եղել իր լրտեսած տեղեկութիւնները էմիգրանտների մասին, իշխանութեան կողմից արված նկատողութիւնները նրա լաւ չը գործելու մասին, գովասանքներն ու խրախոյսները նրա ժրաջանութեան մասին և այլ ուրիշ դօկումենտներ։

Իբրև սօց.-դեմ. խմբակի քարտուղար՝ այդ ժրաջան երիտասարդ պարոնը միշտ Ռուսաստան գնացող կուսակցութեան անդամներին ցուցմունքներ ու պէտք եղած դօկումենտներ է տալիս եղել մի կողմից, իսկ միւս կողմից էլ, իբրև պրօվօկատօր, նա տեղեկութիւններ է հաղորդել ոստիկանութեանը, որը և ձերբակալելիս է եղել ում որ հարկն է։

Շվէյցարական ոստիկանութիւնը շատ շուտով արձակում է «սօց.-դեմ. քարտուղարին», իսկ Լօզանի սօց.-դեմօկրատները բացատրութիւն են պահանջում նրանից իր պրօվօկատօրութեան համար։ Պրօվօկատօրը խոստովանել է ամեն բան և ներողամտութիւն է խնդրել, ասելով որ ինքը ստիպված է եղել այդպիսի ստոր ծառայութեան մէջ մտնել իր նիւթապէս խիստ կարօտութեան պատճառով...

Այդ նոյն դէպքի մասին Լօզանից «Зак.» թերթին հաղորդում են, որ Շվէյցարիայի ս.-դ.-ական կազմակերպութիւնների շրջանային բիւրօն, պ. Պլեխանովի մասնակցութեամբ, քննելով այդ պրօվօկատօրի—Թինինբաում անունով—գործը, նրա արած խոստովանութեան և անհերքելի դօկումենտների հիման վրա, գտել է.

1) Որ Նաում Թինինբաումը մտել է Օդեսայի խուզարկու-ոստիկանական բաժանմունքը, որպէս ծառայող գործակալ 1907 թ. օգոստոսի 8-ին։

2) Որ նա գրագրութեան մէջ է եղել խուզարկու-ոստիկանական այդ բաժանմունքի հետ։

3) Որ նա մատնել է յեղափոխական կազմակերպութիւնների անդամներին։

4) Որ ոստիկանութեանը հաղորդել է մի շարք կուսակցական տեղեկութիւններ։

Եւ այս բոլորի հիման վրա ս.-դ.-ական դատարանը որոշել է. Յայտարարել Թինինբաումին իբրև ագենտ-պրօվօկատօր, տեղեկացնել այդ մասին հասարակութեանը և առաջարկել նրան անյապաղ դուրս գալ Եւրոպի սահմաններից։

Բ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՖՐԱԿՑԻԱՆԵՐՈՒՄ

◆ Սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիան պատրաստութիւններ է տեսնում հարց բարձրացնելու Դումայում արհեստակցական միութիւնների և մամուլի դէմ սկսված հալածանքների առիթով։ Դրանց վերջ տալու նպատակով ֆրակցիան մտադիր է առաջարկել Դումային միութիւնների և գործադուլների ազատութեան համար պատրաստված օրինագիծը, նոյնպէս և մի առանձին օրինագիծ՝ պետական օգնութիւն հասցնելու գործադուլներներին։

◆ Ծննդեան տօներից յետոյ՝ սահմանադիր-ռամկավարների ֆրակցիայի պարլամենտական նիստերը վերսկսվել են նորից։ Աշխատանքները շարունակվում են եռանդով, կեանքը եռում է նրանց մասնաժողովների մէջ։ Ֆրակցիայի կօմիտետը և բանւորական հարցի համար ընտրված մասնաժողովը սկսել է աշխատել։ Մակլակօֆն ու Միլիւկօվը մօտ օրերս սպասվում են։

◆ Ինչպէս հաղորդում է «Рус. Сл.» լրագիրը, հօկտեմբերեաններն նպատակ ունենալով դրդել կառավարութեանը, որպէսզի շտապի ներկայացնել Դումային զեմստվային ընտրութիւնների բարեփոխութեան նախագիծը, մօտ օրերս պատրաստվում են ներկայացնել նահանգական և գաւառական զեմստվօների ընտրութիւնների կանոնները պարլամենտական նախաձեռնութեան կարգով։ Եթէ կառավարութիւնը, Դումայի կանոնադրութեան 56-րդ յօդուածի հիման վրա, 30 օրվայ ընթացքում չի ներկայացնի իր նախագիծը, այն ժամանակ Դուման քննութեան կենթարկէ իր սեփական օրինագիծը։ Աջակողմեանների համար հօկտեմբերեանների նախագիծը երևի անընդունելի կը լինի, որովհետև նրանք առարկում էին նրա մի քանի կէտերի դէմ դեռ ևս զեմստվային համագումարում։ Նա չի գոհացնի, երևի, կադետներին ևս՝ առանց ուղղումներ մտցնելու նրա մէջ։ Դա շատ հաւանական է։ Այն յայտարարութիւնը, որին կցվում է օրինագիծը, ստորագրել է, ի միջի այլոց, Ն. Ն. Լվօվը, ցանկանալով շտապեցնել այդ հասունացած հարցը։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Թիֆլիսի դատաստանական պալատում շարունակվում է Թիֆլիսի երկաթուղային գործի քննութիւնը։ Գործը հաւանօրէն կը վերջանայ վաղը։

—

Այս տարվայ փետրվարի 18-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում քննվելու է արդէն մի քանի անգամ յետաձգված այն գործը, որ վերաբերում է Զուբինձէին, Զուբիշվիլուն և Մաչավարիանուն, որոնք մեղադրվում են իշխ. Ամիլախվարու և Կվալիեվիի վրա ռումբ նետելու մէջ։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Երեքշաբթի, յունվարի 15-ին, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում Դաւիդովսկի իգական դպրոցի օգտին տրվեց մի ներկայացում հայերէն, ֆրանսերէն, վրացերէն և ռուսերէն, մասնակցութեամբ իշխանուհի Օրբելիանու, իշխան Բարիատինսկու, տիկին Նավօրսկայի, իշխան Մուխրանսկու, պ. և տ. Արմէնեանների, տիկին Գաբունիայի և պ. Աբաշիձէի։ «Համբոյր» հայերէն կօմեդիայի և ֆրանս. «La chance du mari» կօմեդիայի մէջ Արմէնեանը ցոյց տուեց, որ նա իսկական արտիստ է։ Շատ գեղեցիկ խաղաց և իշխանուհի Օրբելիանին։ Թատրոնը լիքը չէր, այնպէս որ եկամուտը հազիւ 1000 ր. լինէր։

II

Օլթի, 10 յունվարի

Տխուր է գաւառական կեանքը, մելամաղձոտ. և այդ անյատակ տխրութիւնը վերջապէս մի քիչ փարատվեց սիրողներիս ներկայացմամբ, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 7-ին և 8-ին, տեղիս հայոց դպրոցի դահլիճում, նոյն դպրոցի օգտին։ Դժբաղդաբար դահլիճը փոքր լինելով՝ ստիպված էինք երկրորդ օրը մի աւելորդ անգամ կրկնել նոյն պիէսը. սպասում ենք դպրոցական նոր շինութեան աւարտելուն, որի աւարտելովը (որ ինչպէս լսում ենք, յանձն է առել իր հաշւով կառուցել նոյն դպրոցի հոգաբարձու պ. Ստ. Տէր-Մարգարեանը) կը վերանան բոլոր արգելքները. մշտական փոքր-ինչ յարմար բեմ էլ կունենանք և գեղեցիկ դպրոցական շէնք էլ։ Նոյն հոգաբարձու Ս. Տ.-Մ. մինչև այժմ ծախսել է աւելորդ, իր հաշւից, դըպրոցական շինութեան վրա, ինչպէս երևաց հոգաբարձութեան տուած նրա հաշւից, մօտաւորապէս 1300 ր. չափ մի գումար։

Խաղում էինք արխիվից հանած «Սամէլ» պատմական պիէսը 7 պատկերով, հեղինակութիւն Հաքիմեանի։ Ընդհանրապէս խաղը անցաւ բաւարար, մանաւանդ լաւ կատարեց իր դերը պ. Լևոն Թադևոսեանը. պարոնի խաղը այնքան նուրբ էր, շարժողութիւնն ազատ, համարձակ, միմիկան այնքան հարուստ, որ յիշեցնում էր մի փորձված դերասանի և ոչ թէ սիրողի. Միացած դերակատարները պահպանեցին անսամբլը։

Նոյն դպրոցի դահլիճում ամսիս 3-ին տեղի ունեցաւ տօնածառի հանդէս աշակերտների ծնողների և հասարակութեան համար. աշակերտները տեղիս ուսուցչի ղեկավարութեամբ երգում և ոտանաւորներ էին արտասանում բաւական աջող կերպով։

Բաւական համարելով մինչև այժմ տիրած լռութիւնը, սիրողները մտադիր են երբեմն-երբեմն տալ ներկայացումներ։ Այդպիսով աւելի կունենանք ընդհատել տիրող լռութիւնը։ Ս.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Թալիշ գիւղ, 2 յունվարի

Խաւարն է տիրում գաւառում... Սև մշուշապատ խաւարը, որի ծոցում անտէր ու անօգնական գեղջուկը կռիւ է տալիս թունալից կեանքի հետ, միշտ ընկնում ճղնակոտոր, միշտ աղի արտասուքով ողողում համր գետինը։

Ամեն անգամ, երբ մարդ ցանկանում է գրիչ առնել ձեռքը գոնէ մի անգամ մի ուրախալի լուր հաղորդելու, նրա երևակայութեան առաջ գալիս պատկերանում է իր սևաշուք գոյներով ամայացած գաւառը, խեղճ ու կրակ գիւղացին—թշուառութեան ու վշտի այդ սպանիչ մարմնացումը, որը բնութեան դաժան պատահարներից տապալված, փռված է երեսի վրա։ Խեղդտված, ծարաւը կրծքից սև քաշելով, նա օգնութիւն է հառաչում հարուստ եղբօրցից, գթութիւն հայցում Աստուծուց, բայց աւա՜ղ, ի զուր. Աստուած սև մոռացութեան է մատնել իր այդ խորթ զաւակներին, իսկ մարդիկ կուրացել, խլացել են, չեն լսում անլուր տառապանքի ծովում խեղդվածի եղող իրանց գեղջուկ եղբօր լաց ու շիւանի սրտամորմոք շառաչիւնը։ Ո՞ւր էք գոնէ դուք, դարդոտ գեղջուկի ցաւերով այրվող երիտասարդներ։ Ժամանակը հասել է. թողէք մարդաշատ քաղաքները իրանց բազմազան վայելքներով, թողէք թատրոններն ու քաղաքի այլ հրաշալիքները, եկէք, անցէք գաւառ... Մտէք գիւղացու խոնաւ ու մութ խրճիթները, ուր մեռելային լռութիւնն է տիրում, յորդ արցունքները անընդհատ ցօղում...

Անցէք այնտեղ, սփոփեցէք նրա խոցոտված սիրտը, հանգստացրէք, յոյս ներշնչեցէք նրան։ Ձեզնից հաց չէ ուզում դարդոտ գեղջուկը։ Ո՛չ։ Զաւէք՝ ինչով մտնենք գաւառը, ինչ ունենք՝ որ ինչով դարման անենք գեղջուկի դարդին։ Ո՜հ, շատ բան կայ անելու, շատ...

Անտէր է մնացել այս սև օրերին գիւղացին, այո, անտէր։ Նոյնիսկ կղերն էլ է իր ժահրոտ թևերը սփռել նրա գլխին։

Մի քանի կօպէկների համար փակվում են նրա երեսին եկեղեցու դռները, ճարակտուր գիւղացու ջերմ աղօթքների անկիւնը, որովհետև այդ է ցանկանում շահամոլ քուրմերի քմահաճոյքը—պատժել, խելքի բերել ըմբոստացած գեղջուկին։

Այսօր կանգնած էի գիւղամիջում ու զրուցում էի շինականների հետ։ Յանկարծ զրուցընկերներիցս մէկը նշան արաւ լռելու։ Գիւղի միւս ծայրում մեծ աղմուկ կար։ Խառն հարայ-հրոցների միջից ստէպ-ստէպ լսվում էին լացող կանանց ու երեխաների սրտառուչ ձայները։ Անմիջապէս դիմեցինք աղմուկի վայրը, իմանալու այդ տարօրինակ երևոյթի պատճառը։

Կարծես կրակ մաղվեց գլխիս, երբ իմացայ գործի էութիւնը։ Վախճանվել էր մի բազմանդամ ընտանիքի հայր, որի դիակը վրա չորրորդ օրն էր տանը դրած, որովհետև եկեղեցին հոգևոր կառավարութեան կարգադրութեամբ փակված էր։ Պատճառը կալապտուղն ու սրբագրամն էր, որը իր ժամանակին չէր յատկացվել։ Ահա այդ իսկ պատճառով ժողովրդի խուռն բազմութիւնը հաւաքված հանգուցեալի բակում, հէնց այդտեղ սկսել էին հաւաքել եկեղեցական տուրքը։

Խրճթի ներսը, ծխապատ կոճերի տակ, որբացած զաւակները իրանց համար մի կտոր չոր հաց հայթայթող հօր սառը դիակի շուրջը բոլորած՝ աղի արցունք էին թափում, իսկ դուրսը, ո՜հ, տեսարանը նոյնպէս սարսափելի է. արծաթաթաթախ կօպէկներ են գլլում չարատանջ գիւղացուց՝ տանելու լցնելու անյագ կղերի անյագ որկորը, որի սիրտը «ռահմ» կընկնի ու իրաւունք կը տայ թաղելու մեռելը։

Աւա՜ղ, որքան են սոյնանման սրտաճմլիկ երևոյթները, որքա՜ն...

Սիւնեցի Լևոն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի էլեկտրաքարշի երթևեկութիւնը այն տեղերում, ուր կանգ էր առել յուն. 14-ին եկած ձիւնի պատճառով, կը վերսկսվի վաղվանից։

◆ Թիֆլիսի բօրսային կօմիտետի նախագահը հեռագրով խնդրել է առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրին՝ շուտափոյթ հաստատելու ընտրված բօրսային միջնորդներին և սրանց վերաբերեալ հրահանգները։

◆ Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետը 100 րուբլի տուգանքի է ենթարկել ֆրանսիացի Հանրի Տօլլէին և երկու շաբաթվայ բանտարկութեան՝ թիւրքահպատակ Թադէոս Արօյեանին, զէնքերի մասին դըրված պարտադիր որոշումները խախտելու համար։

◆ Յունվարի 15-ին Թիֆլիսի ժողովարանում կայացաւ Թիֆլիսի ժողովարանի անդամների ընդհանուր ժողովը։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ժողովարանի աւագներ ընտրվեցին Ս. Յարութիւնեան, Ա. Ն. Միլօվ, Ա. Էնֆիաջեանց, Ա. Մելիք-Բէգլարեան, Մ. Աթաբէգեան, Ա. Քալանթարեան և Յ. Սուլխանօվ։ Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին Վ. Առաքելեան, Ա. Միրզօյեվ և Ա. Ալրեսեան։

◆ Յունվարի 15-ին արտակարգ գնացքով Թիֆլիսից մեկնեց այն մասնաժողովը, որ բաղկացած է Ուլուխանլու-Ջուլֆա երկաթուղագծի կառուցման ներկայացուցիչներից, ինժեներ Ս. Եակշինի նախագահութեամբ, վերջնականապէս ստուգելու ուղղված պակասութիւնները։ Յունվարի 20-ի ցերեկվայ ժամը 12-ին Ջուլֆայի երկաթուղագիծը վերջնականապէս կընդունվի անդրկովկասեան երկաթուղիների ցուցակում։ Կայարանները արդէն պատրաստ են և ծառայողներն էլ յունվարի 15-ին մեկնեցին իրանց պաշտօնատեղին։

◆ Ահա երրորդ օրն է, որ Դաւիթ Իսկ-բաշեանի անդրանիկ որդին, ռէալական դպրոցի աշակերտ, անյայտացել է։ Նրան գերել են շանտաժիստները և փրկանք են պահանջում հօրից։ Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք, երբ իրերի դրութիւնը կը պարզվի։ Ներկայ քամնելի դէպքը գալիս է մի նոր սև էջ աւելացնելու ներկայ դժբաղդ ժամանակի տարեգրութեան։

թեան 85 տոկոսից աւելին։

Բոլոր երեք դասերը կամ կաթեգօրիաները ունեն հաւասար իրաւունքներ—լիազօրներ (выборщикъ, Wahlmann) և պատգամաւորներ ընտրելու մէջ։

Այդ նշանակում է, որ որևէ ընտրողական շրջանում առաջին դասի մէջ բազմած մի հատիկ միլիօնատէր տուզ այնքան ընտրողական իրաւունք է վայելում, որքան երկրորդ դասում ընտրող մի քանի հոգի կամ մի քանի տասնեակ հոգի. իսկ վերջինս այնքան ընտրողական իրաւունք ունի, որքան երրորդ դասի հարիւրաւոր, հազարաւոր և անգամ տասնեակ հազարաւոր մասսան։ Առաջին և երկրորդ դասերը երկու անգամ աւելի ընտրողական իրաւունք են վայելում, քան երրորդ դասը։

Մի քանի թւական փաստեր (տես «Die preussischen Landtagswahlen» von Dr. Leo Arons, 1903 թ.)։

Օրինակ 1893 թ. լանդտագի ընտրութիւնների ժամանակ Հալլէ քաղաքում, 53-դ ընտրողական շրջանում երեք դասի ընտրողները ունեցել են հետևեալ դասաւորութիւնը.

I դասում	1 ընտրող	կամ	0,4% (այդ շրջանում ընտրողների)
II »	6	» »	2,2%
III »	269	» »	97,4%

Աչք ծակող փաստ է սա։ Մի հատիկ ընտրող (I դասում) ընտրողական այնքան իրաւունք ունի, որքան 6 ընտրող (II դասում), այնքան իրաւունք, որքան 269 ընտրող (III դասում), իսկ I և II դասի ընտրողները միասին, ասել է 7 ընտրող, երկու անգամ աւելի շատ ընտրողական իրաւունք ունեն, քան III դասի 269 ընտրողները։

Հալլէ քաղաքի բոլոր ընտրողական շըրջաններում (թւով 62) ընտրել են նոյն թըւականին՝

I դաս. ընդամենը	448 հոգի	կամ	2,4% բոլոր ընտրողների.
II » »	1578	» »	8,6 »
III » »	16,370	» »	89,0 »

Այստեղ ևս կրկնեցէք նոյն բացատրութիւնը, ինչ ասվեց երկու տող վերև։

1898 թ. պրուսական ազգաբնակութեան բոլոր ընտրողների (լանդտագի համար) թիւը հասնում էր 6,477,253 հոգու։ Դրանք ընտրել են՝

I դասում	211,277 հոգի	կամ	3,26% բոլոր ընտրողների.
II »	735,941	» »	11,36 »
III »	5,530,035	» »	85,38 »

Ասացէք, կա՞յ աւելի սոսկալիօրէն և ցինիկաբար բռնաբարումն ազգաբնակութեան ընտրողական իրաւունքների, քան այն՝ ինչ տիրում է իւնկերների հայրենիք Պրուսիայում։ Կա՞յ աւելի թշուառագոյն ու վատթարագոյն ընտրողական սիստեմ, քան պրուսական լանդտագի ընտրողական սիստեմն է։ Երկու հարիւր հազար հարուստ տուզեր (I դասում) նոյնքան ընտրողական իրաւունք ունեն, որքան $5^1/_2$ միլլիօն ժողովուրդը (III դասում)։ Ոչ նոյն իսկ մի միլլիօն ունեւորները միասին (I և II դասում) երկու անգամ աւելի ընտրողական իրաւունք են վայելում, քան III դասի $5^1/_2$ միլլիօնից աւելի հսկայական ազգաբնակութիւնը, չունեւորների մեծ բանակը։

Եւ պրուս-գերմանական յանդուգն բիւրոկրատիան երազում էր, մի գեղեցիկ օր՝ հուրրապատրիօտիզմով արբեցած պատեհ րօպէին, մի ճարպիկ էքսպերիմենտով պրուսական լանդտագի ընտրական այդ թշուառագոյն սիստեմը ընդհանրացնել համայնատական կեանքում, մտցնել նաև րայխստագի մէջ։

Ի պատասխան այդ քաղցր երազների ստացաւ նա արթնացած, իրաւազուրկ բանւորութեան զարկն ու հարուածը՝ հրապարակային փառահեղ ցոյցերով, որոնց հանդէպ յարձակման պատրաստվող Բիւլօվի կառավարութիւնը հարկադրված է այժմ բռնել ինքնապաշտպանութեան դիրքեր։

Պրօլետարիատն է, միայն և բացառապէս գիտակից ու կազմակերպված պրօլետարիատը, որ գովելի եռանդով առաջ է վարում ներկայ ընտրողական պայքարը Պրուսիայում։ Բուրժուական ռադիկալիզմ և դեմօկրատիզմ գոյութիւն չունին՝ իր չափաւոր սահմանների մէջ անգամ՝ բովանդակ Գերմանիայում. վաղուց լճացած ու տափակացած լիբերալիզմը՝ Օյգէն Րիխտերեան և թէ Թէօդօր Բարթի բանակների մէջ, վերջնականապէս խաչ դրեց իր քաղաքական ինքնարտայայտութեան և ինքնագործունէութեան վրա այն ժամանակից ի վեր, երբ Բիւլօվի բլօկի քաղաքականութեամբ անդարձ խրվեց ագրարական կօնսերվատիզմի և մեշչանական անտիսեմիտիզմի ախտաճահ տղմի մէջ։

Պրօլետարիատը—բացառապէս պրօլետարիատն է, որ լարված էներգիայով ձգտում է խորտակել պրուս-գերմանական կէս-աբսօլիւտիզմի վերջին ժայռացած պատնէշները։

Գո՛վք և պատի՛ւ քաղաքական ազատութեան համար մարտնչող այդ գիտակից դասակարգին։

Բ. Իշխանեան

Ուլուխանլու-Ջուլֆա երկաթուղագիծը կառուցանելու աշխատանքների կառավարիչ ինժեներ Վուրցել կանչված է Պետերբուրգ՝ սև-ծովեան երկաթուղագծի կառուցման մասին իր նախագիծը ներկայացնելու համար։ Մինիստրութեան մէջ քննվելու է նաև ինժ. Պէրցօվի ներկայացրած նախագիծը։

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ Թիֆլիսի հայոց բարեգործ. ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացել է, ինժեներ Ե. Միրզայեանի միջոցով, հանգուցեալ Միքայէլ Հայրապետեան Միրզայեանի ժառանգներից նուէր յօգուտ ընկ. որբ.-դպրոցին 100 րուբլի։

Թիֆլիսում կազմակերպվում է «Грузинское общество художественной литературы», որ նպատակ ունի նպաստել վրաց գրականութեան զարգացմանը և նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տալ վրացի կարիքաւոր գրականագէտներին։ Կանօնադրութեան մշակված նախագիծը ներկայացված է նահանգապետին՝ ի հաստատութիւն։

Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է Թիֆլիսի բնակիչ Իօսիֆ Պրիժակօվին հրատարակել Թիֆլիսում, ազնուական Պավէլ Միխայլօվի խմբագրութեամբ, ռուսերէն լեզուով շաբաթաթերթ «Инородцы» անունով, ուր լուսաբանվելու է օտարազգիների դրութիւնը, մասնաւորապէս Կովկասի և առհասարակ Ռուսաստանի օտարազգի տարրի կենցաղը։

Թիֆլիսի քաղաքային դումայի հերթական նիստը նշանակված է երկուշաբթի, յունվարի 21-ին։

Երէկ, առաւօտ. ժամը 11-ին, Թիֆլիսի 2-րդ արական գիմնազիայում, Միքայէլեան հիւանդանոցի գլխաւոր վիրաբոյժ Բօզէնբաումի 18-ամեայ որդի Բօրիսը, որ ուսանում է յիշեալ գիմնազիայի 8-րդ դասատանը, ատրճանակով վիրաւորեց իրան ծանր՝ փորից։ Վիրաւորվածին անզգայ դրութեան մէջ տարան հիւանդանոց։ Նրա գրպանում մի նամակ կայ՝ մօր անունով։ Պատճառը անյայտ է։ Նրա ընկերները ասում են, որ վերջին ժամանակներս Բօրիսը շատ տարօրինակ էր իրան պահում և ամբողջ ժամանակ մահվան մասին էր խօսում։

Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրել է պրիստաւներին՝ հսկել, որ քաղաքը շրջունակ մաքրեն ձիւնից։ Պարտաւորեցնել տանտէրերին մաքրել իրանց բակերի և մայթերի վրայի ձիւնը։

Կիրակի, յունվ. 20-ին, առաւօտեան, Զուբալօվի ժողովրդական տանը, Ե. Թոփչեանը կը կարդայ «Կօօպերատիվ միութիւնները»։ Մուտքը 10 և 5 կ.։

Կիրակի, յունվ. 20-ին, տեղի կունենայ ժողովրդական համալսարանի սեկցիայի ընդհանուր ժողովը։

«Մշակի» № 10-ում Ռուսոմաշվիլու դասախօսութեան մէջ 36-րդ տողում՝ «կապիտալը է այն ոյժն, խօսքերից յետոյ բաց են թողնված «ասաց նա» բառերը. իսկ 51-երորդ տողում «նա ոչ թէ առաջարկում է ոչնչացնել կապիտալը»՝ խօսքերը պէտք կարդալ «նա ոչ թէ առաջարկում է ոչնչացնել կապիտալիստական ներկայ սիստեմը»։

Իսկական պետ. խորհր. Թաղեևին շնորհված է Թիւրքական 1-ին կարգի Մէջիդիէ պատուանշան։

Դ. Մգէլաձէն միջնորդութիւն է յարուցել Բագուի քաղաքապետի առաջ, որ թոյլատրվի իրան հրատարակել Բագւում շաբաթաթերթ «Печатникъ» անունով։ Շաբաթաթերթի նպատակն է պաշտպանել տպագրողների շահերը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրել է ժողովել այն տուրքը, որ վճարում են հասարակական զուարճութեան հաստատութիւնների տէրերը։ Միաժամանակ ոստիկանապետը պրիստաւների ուշադրութիւնն է հրաւիրել՝ հսկել առանձնապէս պրօժեկտօրների և սինեմատօգրաֆների վրա։

Անյայտ անձեր Գաբաշվիլի փողոցում, յունվարի 14-ին, պարսկահպատակ Սերգէյ Մամուլօվից գողացել են 141 ր. 50 կօպէկի տնային իրեր և մի արծաթէ գօտի։

Յունվարի 15-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, Սիօնի փողոցում, Անանօվի քարվանսարայի մօտ, ոչ հեռու իր խանութից, ատրճանակի մի քանի հարուածով սպանվեց Թիֆլիսի երկրորդ կարգի վաճառական Նիկօլայ Շահրազօվը։ Չարագործները, թւով երեք հոգի, փախան։ Շահրազօվի դիակը ուղարկվեց Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Կասկածով ձերբակալված են Շահրազօվի նախկին գործակատար Գէօրգ Շահնազարեանը և սրա եղբայր Արտաշէսը։ Քննութիւնից պարզվել է, որ յունվ. 13-ի առաւօտեան Գէօրգ Շահնազարեանը եկել է Շահրազօվի մօտ և պահանջել է վերընդունել իրան, սպառնալով հակառակ դէպքում սպանել։

Յունվարի 15-ին, Նարբէքժնի փողոցում, № 15 տանը յանկարծամահ եղաւ Թիֆլիսեցի Թէօդօր Բաղումօվը։

Յունվարի 9-ին, երեկ. ժամը $9^1/_2$-ին, Պեսկօվսկի փողոցում, № 89 տանը, անյայտ չարագործներ, առաստաղը կոտրելով և մտնելով Բեբեևի հիւրանոցի տակին յարկը՝ Վասիլի Օ. Կիկաձէի խանութը, գողանում են 2000 րուբլու ապրանք։ Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ և ամբողջ ապրանքը գտաւ Հալաբարում և յանձնեց տիրոջը։ Կողոպտմանը մասնակցել է Վահան Տէր-Պօղոսեանը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Մօսկվայի մանուֆակտուրիստները անմխիթարական տեղեկութիւններ են ստանում գաւառներից։ Մանուֆակտուրային գործուածքների պահանջները զգալի չափով պակասել են և վճարումները կատարվում են անկանոն կերպով։ Նորամուտ 1908 թւականում մանուֆակտուրային խոշոր կրիզիս է սպասվում։ Այժմից նախատեսվում է արդէն, որ մանուֆակտուրային մի շարք ապրանքների գները պիտի ընկնեն այն չափով, որ տեղի ունէր երկու տարի առաջ։ Այդ հանգամանքը կը ստիպի կրճատել նաև արտադրութիւնը։ («Слово»)

Պօլտավայից յունվարի 8-ին հեռագրում են «Наш. Вѣк.» լրագրին, որ քաղաքում բազմաթիւ կալանաւորութիւններ և խուզարկութիւններ են տեղի ունեցել։ Կալանաւորվածները գլխաւորապէս անչափահաս երիտասարդներ են։ Ոստիկանութիւնը պնդում է, որ կալանաւորվել է էքսպրօպրիատօրների խմբակը։ Յամառ լուրեր են պտտում, որ կալանաւորված կազմակերպութեան պարագլուխը մի ինչ-որ պրօվօկատօր է։ Կալանաւորվածներին խիստ ծեծի են ենթարկել ոստիկանատանը։ Նահանգի կառավարիչ Կատերինիչը չէ թոյլատրել ուսանողական երկրորդ երեկոյթը այն պատճառով, որ երեկոյթից ստացված գումարները գործադրվում են յեղափոխական նպատակների համար։ Պետական Դումայի աջակողմեան անդամ Պիլիպենկօյի և քաղաքագլուխ Կարեցկու (հոկտեմբերեան) բոլոր ջանքերը երեկոյթը աջողեցնելու համար ապարդիւն անցան։ Խարկօվի ցենզուրայի կարգադրութեամբ Ֆրիշբերգի տպարանում գրաւված է Վեդեկինտի «Трагедія дѣтской души» 2000 օրինակ աշխատութիւնը։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ յունվարի 7-ից սկսված են ստորին և միջնակարգ դպրոցների կանօնադրութիւնը վերաքննող յատուկ մասնաժողովի նիստերը։ Մասնաժողովի պատրաստած նիւթերը քննութեան պիտի ենթարկվեն վերոյիշեալ կարգի դպրոցների տեսուչների և վերատեսուչների համագումարում, որը մտադրութիւն կայ հրաւիրելու առաջիկայ փետրվարին։

Գիւղական համայնական վարչութիւններից շատերը ներկայումս հրաժարվում են վճարել պաշտօնական «Россія» լրագրի բաժանորդագինը և ստանալ այդ թերթը։ Այդ առիթով, ինչպէս «Н. Вѣк.» լրագիրն է ասում, վարչութիւնները տեղեկացնում են, որ ստարշինաները ստիպված են յիշեալ պաշտօնական թերթի բաժանորդագինը վճարելու իրանց սեփական միջոցներից, որովհետև գիւղական հաշւետեսները չեն ուզում ընդունել այդ ծախքը։

Պետերբուրգ է տարված երկրորդ Պետական Դումայի նախկին անդամ Կօմարը, որ կալանաւորված է սահմանագլխի վրա։

«Сегодня» լրագիրը արժանահաւատ աղբիւրներից տեղեկացել է, որ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ մօտ ժամանակներս փոփոխութիւններ են տեղի ունենալու։ Աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ եապօնական դեսպանի պաշտօնը համարվում է ամենադժուարը, որ պահանջում է խիստ փորձառութիւն, այդ պաշտօնը կը տրվի ներկայ արտաքին գործերի մինիստր Իզվօլսկուն, իսկ վերջինիս փոխարէն կը նշանակվի Գուբաստօվը։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ՄՕՍԿՎԱ, Ալէքսանդր Ծատուրեանին.—Ա. Շահազիզի մի անտիպ ոտանաւորը ձեր նախաբանով տպվեց «Մշակի» մէջ։ Շնորհակալ ենք ձեր շնորհաւորութիւնների համար և ձեր այն խօսքերի, թէ ցանկանում էք նոր ոյժ և եռանդ «Մշակին» միշտ «մշակ լինելու հասարակաց պետոյքին», ինչպէս ասում է Շահազիզը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕԴՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Յ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ

Մելիք-Էլչաբեան

Վեներական, միզասեռական և մորթու
Հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն: 9—10 առաւօտ. 5—7 երեկ.

Կսենիեվսկայա փող. № 6, Վեացել հիւրանոցի մօտ։
(ե. հ. շ.) 30—7

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։

Միքայէլեան փողոց, № 27։
(ե. հ. շ. կ.) 50—47

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 100—88

ԲԺԻՇԿ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր: 12—1 ժ. առաւօտեան, 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա. օ.) 100—88

Տղամարդկանց զգեստների մեր յատուկ կտորները, իրանց լաւ յատկութեան համար, ռուսական և արտասահմանեան ցուցահանդէսներում **արժանացան մեդալների**։ Նրանց գերազանցութիւնը կայանում է հետևեալ յատկութիւնների մէջ. շատ դիմացկուն, գործնական, ճաշակով և գեղեցիկ։ Պատուէրատուներին իւրաքանչիւր արշինը ուղարկվում է գործարանային գնեով.

4 ր. 50 կ., լաւ տեսակը՝ 5 ր. 25 կ., 6 ր. 25 կ., 10 ր., 14-ով գործարանը ուղարկում է վերադիր վճարով $4^1/_2$ արշ. կտոր տղամարդու ամբողջ կօստիւմացուի համար.— անգլիական շէվիօտ կամ ֆրանսիական գունաւոր տրիկօ, սև, մուգ կապոյտ, շագանակի, մուգ սև, ձիթենու գոյների, քառակուսի շրջանակներով կամ առանց սրա։ 3 կամ աւելի հատ պահանջողները կստանան բոլորովին ձրի ստտառը։

ՋՐԻ ԱՌԱՆՑ ՐԻՍԿԻ

Իմ այս առաջարկութիւնը ըէկլամ չէ, և որպէսզի ապացուցանեմ, պարտաւորվում եմ անպայման յետ ընդունել որևէ պատճառով դուր չեկած կտորը և վերադարձնել փողերը ամբողջովին։ Պահանջները խընդրում եմ հասցէագրել՝ Въ главную контору фабрики шерстяныхъ издѣлій Зигмунтъ Розенталъ г. Лодзь.

9—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ
և վաճառվում են

„ԱՐԱՔՍ"

1908 թ.

ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

հետաքրքիր և հարուստ բովանդակութեամբ։

Գները՝ պատինը արժէ **40** կ.

ծոցինը » **20** կ.

Դիմել՝ Александрополь, типографія Саноянa. Թիֆլիսում պահեստը գտնվում է «Փարոս» գրախանութում Նիկ. Մատինեանի, Эрив. площадь. Գումարով գնողներին ձեռնտու պայմաններ։

(ե. հ. կ.) 25—25

ԿԱՍԿԱՐԱ-ՄԻԴԻ

Պիլիւլներ, ֆրանսիական ժողովրդական միջոց

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԱՄՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Չափը.—2 պիլիւլ երեկոյեան պակելիս։ Կասկարա-միդին չէ առաջացնում ոչ փորացաւ, ոչ սիրտ-խառնուք, ոչ էլ լուծողութիւն։

Դեղատուն—Midy, 113, Faubourg St. Honoré, Պարիզ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ։

(7, 17, 27) (165951) 24—6

ՆԵՐԿԱՅ 1908 ԹՒԱԿԱՆԻՑ
Թիֆլիսում կը հրատարակվի

Գեղարվեստ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱԳԻՏ., ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
Պատկերազարդ հանդէս
(Ամսագիր)

«Գեղարուեստի» դիրքը լինելու է մեծադիր, քառածալ (in quarto), նըման եւրոպական գեղարուեստական առաջնակարգ հանդէսներին. ծաւալը՝ իւրաքանչիւր գիրքը 100 երես երկէջեան. առանձին եղող նկարները գունաւոր. կլիշէները պատրաստվում են Լայպցիգում և Պետերբուրգում. թուղթը ընտիր տեսակի, տպագրութիւնը կարելոյն չափ խնամքով և շքեղ։

Աշխատակիցների անպայման վարձատրութիւն

Տարեկան բաժանորդագինը 10 րուբլի։
Արտասահմանի բաժանորդների համար 30 ֆրանկ։
Կարելի է վճարել մաս-մաս. իւրաքանչիւր գիրքը հատավաճառ 1 ր. 50 կ.
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրվում «Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրախանութներում և Սուզանաջեանի մօտ։
Օտար քաղաքներից՝ Тифлисъ, Редакція „Гехарвестъ".

3—2 Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Բացված է 1908/9 թ. բաժանորդագրութիւնը (այս տարվայ մարտից մինչեւ 1909 թ. մարտը)

ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Թատերական-գրական-գեղարուեստական պատկերազարդ երկշաբաթաթերթ

(Բ. Տարեշրջան)

«Յուշարար»-ը իր բ. շրջանին տալու է 20 պատկերազարդ համար (փոխանակ 18-ի) և 10 ընտիր պիէսներ, (փոխանակ 9-ի), որոնք գլխաւորաբար նուիրված պէտք է լինեն գաւառական բեմերի պահանջներին։

Բացի սրանից, հայ բեմի յիշատակի լրանալու առիթով, խմբագրութիւնս պատրաստել է տալիս հայ բեմի պարծանք, հանճարաւոր դերասան Պետրոս Ադամեանի գիպսից բարձրաքանդակ մեդալիօնը, որ մի գեղեցիկ զարդ է սենեակների համար։ Այս գեղարուեստական գործի պատրաստութիւնը յանձնված է թերթիս աշխատակից պ. Աբրահամ Թաշճեանին և մեր առաջիկայ 1908/9 թ. բաժանորդները № 1-ի հետ կը ստանան ձրիաբար՝ վճարելով պօստի ծախքի համար 50 կ.։ Այդ մեդալիօնների գինը Թիֆլիսում արժէ 1 րուբլի. (առանց ճանապարհածախսի)։ Չը նայելով որ խմբագրութիւնը այս պատճառով աւելորդ ծախսերի է ենթարկվելու, այնուամենայնիւ նրա բաժնեգինը մնում է նոյնը։ Ռուսաստանում տարեկան 5 ր., արտասահման 6 ր.։ Բաժանորդագրութիւնը կարելի է վճարել և մաս առ մաս. սկզբից 3 ր., ապրիլին 1 ր., մայիսին 1 ր.։ Նամակներով պէտք է դիմել Тифлисъ, Редакція „Ушараръ" կամ Rédaction «Houcharar», Tiflis. Խմբագրատունը ժամանակաւորապէս գտնվում է Բէհբութեան փողոց № 20։

Թիֆլիսում կարելի է գրվել նաև «Գուտտենբերգ» գրախանութում և «Փարոս կիօսկում, իսկ Բագւում՝ «Сотрудникъ» գրախանութում։

3—2 Խմբագիր-հրատարակիչ օր. Մարիամ Մեհրաբեան

Продолжается подписка на 1908 г. на

XIII г. **ЗЕМЛЕДѢЛЕЦЪ** XIII г.

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ
СЕЛЬСКО-ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛЪ
съ отдѣломъ
ШКОЛЬНОЕ ХОЗЯЙСТВО.

Редакторъ-издатель Ав. А. Калантаръ.

Въ теченіе 1908 года „ЗЕМЛЕДѢЛЕЦЪ" дастъ:
1) 12 Книжекъ журнала,
2) 3 Отдѣльныхъ руководства по сельскому хозяйству изъ серіи „Библіотека Земледѣльца":
I. Общедоступное руководство по сельско-хозяйственному птицеводсту. II. Устройство простѣйшихъ теплицъ. П. И. Каменоградскій III. Сельско-хозяйственныя орудія и машины для мелкаго хозяйства. Д. Д. Арцыбашевъ.
3) Коллекцію сѣмянъ сельско-хозяйственныхъ растеній.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

2 р. за годъ. 1 р. за полгода | Съ доставкой и пересылкой
За границу 2 р. 50 коп.

Разсрочка допускается: 1 р. при подпискѣ и 1 р. къ 15 апрѣля.

За наложенный платежъ 25 коп.

УЧЕНЫМИ КОМИТЕТАМИ: 1) б. Министерства Земледѣлія и Гос. Имущ. „Земледѣлецъ" допущенъ въ подвѣдомственныя Министерству с.-хоз. уч. завед.; 2) Народнаго Просвѣщенія допущенъ къ выпискѣ въ учительскія библіотеки низшихъ учебн. завед. въ безпл. народн.читальни и библіотеки; 3) Свят. Синода—допущенъ для чтенія въ церковно-приходскихъ школахъ; 4) Главн. Штабомъ рекомендованъ для чтенія въ войскахъ; 5) Попечительствами о народной трезвости принятъ для выписки въ чайныя.
На сел.-хозяйственныхъ выставкахъ удостоенъ высшихъ наградъ.

„Земледѣлецъ" За предшествующіе годы высылается по 1 р. 25 к. годъ (безъ приложеній) съ пересылкой, за исключ. 1899 г., который распроданъ.

Контора „Земледѣльца" беретъ на себя исполненіе порученій по выпискѣ всякихъ книгъ.

ПОДПИСКУ АДРЕСОВАТЬ: въ контору журнала „Земледѣлецъ", С.-Петербургъ, Гороховая, 32.
6—2

Открыта подписка на 1908 годъ.

III-й годъ изд. на газету III-й годъ изд.

„ЗАКАВКАЗЬЕ"

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

Съ доставкой въ Тифлисѣ:
на годъ . . . . . 6 руб.—коп.
на полгода . . . . 3 р. 50 коп.

Съ пересылкой въ другіе города:
на годъ . . . . . 8 руб.—коп.
на полгода . . . . 4 руб. 50 коп.

Помѣсячно повсюду—75 коп., отдѣльный №—5 коп. Заграницей вдвое.
Тифлисъ, Головинскій пр., д. Манташева, № 6.
Редакторъ-издатель П. А. ГОТУА
(կ.) 3—3